

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasiló avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslana knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovarisa
v Ljubljani, Franciškaška ulica 6.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljate je pošiljati franko.

Učiteljski Tovarish izhaja vsak petek popoldne
Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.
Vse leto velja . . . 10.— K
pol leta . . . . . 5.—
četrť leta 2:50
posamezna številka po 20 h.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto.
Priloge poleg poštnine 15 K.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste,
če se tiska enkrat . . . 16 h
. . . . . dvakrat . . . 14
. . . . . trikrat . . . 12
za nadaljna uvrščanja od petit-vrste po 10 h.
Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovarisa
v Ljubljani.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

Prihodnja številka „Učiteljskega Tovarisa“ izide dne 19. aprila 1918.

45. občni zbor „Deželnega Slovenskega učiteljskega društva“

Na veliki četrtki se je vršil 49. občni zbor »Deželnega Slovenskega učiteljskega društva« v Ljubljani v prostorih Učiteljske tiskarne. Udeležba je bila prav mnogobrojna. Med navzočimi člani je bilo več zastopnikov učiteljstva v c. kr. okrajnih šolskih svetih. Občnega zbora se je udeležil tudi zastopnik Jugoslovanskega državno-zborskega kluba, državni poslanec gosp. dr. Vladimir Ravnihar. Pogrešali smo pa kakor običajno v zadnjih časih učitelje, ki se skrivajo za našimi hrbti, a prve pričakujejo in vedno povprašujejo, kdaj jim delo in trud tovarišev prinese kruha in pravice. Organizirana slovenska žena skuša doseči največje skupne koristi, je učiteljice delajo ne lepo, nečastno izjemo. Živeti od dela drugih ni lepo in parazitstva bi se morale takoj otresti vedne učiteljice.

Predsednik tovariš Juraj Režek otvori občni zbor, ki se vrši v 49. letu društvene dobe. S prihodnjim letom bomo praznovali že 50letnico svojega društvenega obstanka.

Ves ta čas, vso to dolgo dobo vrši društvo vestno svojo zastavljenost: si nalogo: v izboljšanje našega narodnega šolstva in gmotnega položaja našega učiteljstva. In kolikor smo dosegli tekoni teli dolgih let, vse se je izvršilo večinoma po trudu in delu našega društva. V zadnjih desetletjih pa so vse naše še tako utemeljene prošnje in vsi naši koraki, žal da ostali brezuspešni, ker nam režejo naš vsakdanji kruh sedaj možje, ki imajo kamen tam, kjer imajo drugi ljudje mehko, za reveža sočutno in usmiljeno srce.

Kamor se obrnemo za košček kruha, nikjer nas ne marajo poznati. Država nas odklanja na deželo, deželni odbor pa naš noče priznati kot deželni uslužbenec in nas zavrača na občino in zopet na državo. Kadar pa je treba šoli in učiteljstvu naložiti novih bremen in novega dela, tedaj pa kar teknujejo med seboj, kdo ima več pravic do nas, da že resnično ne vemo, kje se pričenojimo in kje nehavajo ti ljubeznivi naši predstojniki.

Toda nič straha, kvišku srca! Še imamo prijateljev: dobrih, zanesljivih in vpijnih prijateljev. To so pred vsem naši državni poslanci, združeni v Jugoslovanskem klubu, ki so že dosedaj zastavili za naše pravice svojo vplivno

besedo in jo bodo v bodočnosti gotovo še bolj. Danes nas je počastil s svojo navzočnostjo zastopnik tega veleslavnega kluba, državni poslanec g. dr. Ravnihar, da čuje in se osebno prepriča o težkem in nezgodnem položaju, v katerem se nahaja kranjsko učiteljstvo. Zato g. dr. poslanca danes v svoji sredi kar najiskrenejše pozdravljamo ter ga prosimo, da sporoči velečenemu Jugoslovanskemu klubu našo srčno zahvalo za vso dosedaj nam naklonjeno podporo in da se slavnemu klubu priporočamo tudi za bodočnost.

Pa tudi naše vroče čustva nas je prav krepko podpiralo v našem boju za kruh, za kar mu bodi tudi s tega mesta izrečena iskrena zahvala.

Spomniti pa se nam je še onih ljubih naših tovarišev, ki smo jih ob takih prilikah redno videli v svoji sredi, a so morali oditi braniti dom, cesarja. Tistim, ki stoje z mečem v roki in s puško ob strani na braniku za našo očetnjava, po kateri sovravniki tako pohlepno izteza grabeljive svoje roke, njim pošiljam danes tja v strelske jarko svoje srčne pozdrave z iskreno željo, da se nam kmalu zdravi in zmoglastvo povrnejo v našo sredo.

Onim dragim tovarišem pa, ki so zastavili za domovino in cesarja mlado svoje življenje, njim, ki so dalec tam v tuji zemlji legli v prezdodnji grob, ker tako jim je velel domovine ukaz, njim v časten in tovariški spomin, prosim, da se dvignete s svojih sedežev. (Zbor stoji poslušajo govornikove besede.)

Po lepih pozdravilih besedah tovariša predsednika poroča tajnik tovariš Josip Ambrožič o društvenem delovanju izza zadnjega občnega zbora. Zanimivo poročilo se glasi:

Zadnikrat smo zborovali dne 19. aprila 1916. Razmere so se do danes v naši javnosti spremenile, pač pa divja vojna dalje in tira narode in države v smrt in gospodarsko pogubo. Kedar bo konec teh nadlog in težav? Tovariši padajo na bojnih poljanah, mi doma nimamo ne hleba, ne denarja. Kaj hočemo? Narod nima tukaj nobene besede, samo dolžnosti: Ker tudi učitelji živimo iz naroda za narod, čutimo in umiramo z njim vred.

Deželna vlada gotovo pozna naše težnje in ve v kakšnem pomankanju živimo brez vsakih političkih in stanovskih pravic. Deputacija, ki se je poklonila novoimenovanemu predsedniku c. kr. dež. šolskega sveta grofu Attems dne 12. junija 1916 in pozneje spomenica sta tolačili želje vsega kranjskega učiteljstva. Poslali smo na učeno ministrstvo ugovor ozir. peticijo glede učiteljskih imenovanj, katera so bila vedno v škodo učiteljstva, šoli in javni morali sploh. Dosedaj ni-

simo dobili še nobenega zadoščanja, samo seje dež. šol. sveta uveljavljajo staro prakso. Ker je »Zveza« pismenim potom naprosila ljubljanskega knezoškofa, da naroči zastopnikoma cerkve v dež. šol. svetu, da glasujeta po svoji vesti in ne po navodilih in načelih nove »kmečke stranke«, bi bilo želeli, da se razmerje glasov pri sejah dež. šolskega sveta izpremeni. Koliko so naša upanja upravičena, bo pokazala bodočnost.

Razmere časa pritiskajo z vso silo na učiteljstvo. Bilo je meseca julija l. 1917. Ko so država in dežele zvišale svojim uslužbenecem draginjske doklade, smo premišljevali, kaj storiti. Vsi stanovi se gibljejo, samo učiteljstvo na Kranjskem ostaja glede gmotnih razmer za učiteljstvom drugih kronovin in še bolj za uradništvom. »V slogi je moč!« pravi pregovor. Odbor dež. slov. učitelj. društva je sklenil stopiti v stik s »Slovškovo zvezo« s prošnjo, se li oddzove povabilu, sodelovati pri akciji za gmotno zboljšanje našega položaja. Kakor veste, smo dobivali do takrat po 80 K »milosčine«. Skupna deputacija je šla k dež. glavarju. Uspeh je bil, da smo dobivali za drugo polovico l. 1917. res procentualno dostojne in primerne doklade, ki so bile po razmerju naših temeljnih plač veliko manj kot zadostne. Večina kranjskega učiteljstva je bila uvrščena po prejemkih v kategorijo slug, poduradnikov, darcarjev, oficiantov itd. A ker nas niso mogli tako krstiti, so rekli kategorija pod 1600 K. Deputacija je vodil državni poslanec Jaklič. Kdor pa misli, da je bila zasluga naših organizacij, da smo dobili te doklade, se jako moti.

Deželni odbor je dobro kalkuliral: Mi dovolimo učiteljem za drugo polletje 1917 draginjske doklade. Ko bodo državni predkazi za l. 1917. tu jih bomo spravili in ker bodo večji nego dovoljene doklade, zadenemo dve muhi z enim udarcem. Prvič ima dobiček deželni odbor, drugič je v očeh nerazsodnega učiteljstva njegov največji zagovornik in mecen.

Ker je drž. zbor meseca novembra lanskega leta preveč določno označil namen teh predkazov, si vlada ni upala izročiti državnega denarja veliki previdnosti deželnega odbora v pokritje draginjskih doklad za drugo polovico leta 1917. Dež. odbor nam je nato ustavil nadaljnje izplačevanje draginjskih doklad in sicer na čisto enostaven način. V proračunu za l. 1918 so bile učit. drag. doklade v znesku 700.000 K. Proračun je kazal 500.000 K primanjkljaja. Tedaj predlagal član sl. dež. odbora: Črtajmo drag. doklade za učitelje in nam še 200.000 K ostane. Sprejeto. Danes nimamo ne doklad, ne drž. predkazov! Zoper taž postopanje moramo protestirati v imenu stradajočega učiteljstva in njegovih rodov, v imenu šolske mladine, kateri ne moremo

dajati danes telesno izčrpani več onih dušnih sil, ki jih država tako nujno rabi. Protestiramo v imenu slovenskih staršev in slovenskega naroda, zaradi katerega smo tukaj mi, dež. odbor, dež. vlade in sploh vse ekselence. Kdor misli, da je narobe prav, ima rojstni datum iz predpotopne dobe.

Državni predkazi so izgubili svoji prvotni namen, če bi dobili ostanek tudi l. aprila, ker so v obliki predumov kapljali v naše žepe. Pravijo, da ne morejo napraviti ključa, po katerem naj se razdelijo. Kaj smo hoteli? Nastopila so vsa okrajna učiteljska društva, ki so vsa na isti dan zahtevala pomoči od predsednika c. kr. deželnega šolskega sveta.

Ravno med sejo deželnega šolskega sveta je dobival grof Attems brzojavke. Videti mu je bilo, da ima več dobre volje nego energije pomagati bednemu učiteljstvu. Toda dr. Lampe mu kategorično odgovori: »Mi ne damo ničesar; učitelji niso deželni uradniki!« V isti sapi je pa nasvetoval vladi, da bi dala predkaze za l. 1918 na razpolago deželnemu odboru, da jih razdeli med učiteljstvo po previdnosti. Mi želimo in zahtevamo, da bi nam povedal dr. Lampe, kam spadamo, da se ne bodo igrali z nami enkrat deželni zastopi, avtonomne in neavtonomne občine ali lokalne vlade kakor z žogo. Pri omenjeni seji se je oglašil tudi referent ter pristavil, da se noč in dan dela ključ za izplačevanje nabavnega prispevka, ampak dela ni mogoče takoj končati. Iz govora, ki ga je imel naš znanec z deželnim glavarjem, imamo vtis, da je vse to kazen učiteljstvu. Godi se nam krivica po gotovem načinu, ki ga imenujemo sistem. Ako pravijo »ne moremo končati«, velja to tistim, ki verjamejo. Mi pa ne verjamemo, da bi bil referentov namestnik tako počasen uradnik. Ako bi čakali na milost te gospode, bi priromali ti predkazi v naše roke po smrti kranjskega učiteljstva; namesto nagrobnih spomenikov bi se lesketali na naših grobovih sami cekini.

Ker se nismo prišli do svojega denarja, smo poslali vsem okrajnim učitelj. društvom novo okrožnico s pozivom, da naj se to pot obrnejo za pomoč na pristojna ministrstva.

V informacijo smo poslali »Jugoslovanskemu klubu« primerno obvestilo. V tem času so bile seje proračunskega odseka in državne draginjske doklade so prišli v parlament. Gospod poslanec dr. Verstovšek je bil kot član proračunskega odseka tako prijazen, da je prosil za informacije. Zlasti je zahteval predloge in nasvete, po katerih bi se draginjske doklade za leto 1918. neustrankarsko razdelile. Poslali smo nekako spomenico »Jugoslovanskemu klubu« in jo izročili tudi gosp. poslancu dr. Ravniharju. Glavno načelo je bilo,

LISTEK

Moderni fatalizem.

Tovariš Segar je končal v 5. številki »Učiteljskega Tovarisa« svoje kritično poročilo o povesti Zofke Kveder - Demetrovičeve »Njeno življenje« s sledečo opazko: »Če se pa postavimo na staljšee pisateljice »Njenega življenja«, potem pa vrzimo vse vzgojeslovje med staro šaro in čakajmo, kdaj dovrši podedovanost svojo nalogo.«

Ta opazka je najboljša opora mojim izvajanjem v članku »Geneza naše decembarske izjave«. Krik je to iz globine človeške duše, ki se upira z vsemi silami naravoznanskemu svetovnemu naziranjju, ki skuša človeški duh vpreči v zakone surove stvarine.

In koliko tovarišev je med nami, ki se brez pridržka pridružujejo temu nauku, ki nekritično sprejemajo vse konsekvence te talni - kulture, v trdnem

prepričanju, da so si izvolili boljši del, ter opazujejo z ironičnim nasmehom vsakega človeka, ki si je drznil ohraniti lastno sodbo o tej supramoderni smeri.

Ta smer si je predvsem postavila smoter, izbrisati vsako sled človeške duše, ubiti vero v vsakega samostojnega izvenmaterielnega nositelja onih funkcij, ki jih človeštvo že od pamtniveka prepisuje človeški duši.

Nič čudnega, če se mora posluževati v razlagi teh funkcij vseh mogočih nadomestkov. V umetnosti je prevzel naturalizem to vlogo. Na zamaj se kaže v preziranju umetniških oblik. Na mesto poetičnega vezanega izražanja je stopil neumetniški, prozaični slog, ki se skuša prilagoditi vsem banalnostim življenja.

Ker pa je v bistvu umetnosti, da skuša nazorno predočevati one ideje, ki vodijo in obvladujejo svet in življenje, zato se tudi naturalizem ni hotel in mogel izogniti v svojih umotvorih tej bistveni nalogi umetnosti, če se je sploh hotel uveljaviti kot umetniška smer.

Toda odkod naj vzame ideje, če taji vsak samostojen idejni svet? Tu mu je

prišlo naravoznanstvo na pomoč, in sicer čini zastopniki naravoznanstva, ki trde, da je naravoznanstvo alfa in omega človeškega znanstva sploh. Ta struja si nadeva ime pozitivizem. Na mesto duše je postavil pozitivizem goli tvarini imanentne naravne zakone. Duša sama je funkcija možganov, slepa usoda drži človeka s svojo železno pestjo. Za prosto voljo človekovo ni prostora v tem sistemu. S tiranstvom usode in odpravo proste volje pade tudi odgovornost človeka za njegova dejanja. Dobro in slabe lastnosti njegovega značaja so povsem neodvisne od njegovih tozadevnih stremiljenj; podedovanje so po njegovih prednikih. Vsako vzgojevanje je odveč: naravni zakoni ne puste vplivati nase. Vso psihologijo je nadomestiti z fiziologijo. Edino, kar more doseči vzgojitelj je, da prouči temeljito človeško naravo, ter uravna vse svoje delo v zgolj pasivni smeri. Otrok naj se čuva pred poškodbami slabe družbe, pred bodisi katerikoli inficiranjem. Aktivnega vzgojevanja ni, če nočemo vseh zgoraj navedenih vzgojevalnih profilaktičnih sredstev prište-

vati k aktivnemu delu vzgojitelja. S povzdigo fiziologije na častno mesto psihologije je duša definitivno vržena med staro šaro. Z dušo izgine tudi posmrtno življenje, izgine Bog in tako je Jospel umetniški materializem srečno do vrhunca svojih teženj. Odpravljen je Bog, z njim najvišja pravna avtoriteta, kraljestvo idej, zlasti kraljestvo resnice, pravice in lepote. Vse te ideje so izgubile s tem svojo absolutnost, vse je relativno. Pragmatizem, ta najnovejši poskus reševanja teh problemov, se je povspel do paradoksnih trditve, ki so jo v bistvu že stari sofist zastopali, da sta le človek in njegov interes edino merilo za vse moralne in intelektualne vrednote.

Kam naj se tedaj obrnemo s svojim staromodnim vzgojeslovnim aparatom, da ne postanemo predmet pomilovalnega nasmeha od strani vsakega današnjega drugošolčka? Kdo nas more še smatrati za resne ljudi, ki bi sploh mogli priti v poštev v vprašanih moderne narodne kulture? »Njeno življenje« je najboljši »dokaz« našega mazarštva; vsakdo ga

da naj vsak učitelj natančno ve, koliko sme zahtevati. Kako daleč smo z drž. dokladi za leto 1918., nam je znano iz časopisov.

Poročilo bi lahko razširilo; toda govoril bi vam o poglavju učiteljske bede in pomanjkanja. Razkrival bi svetu sramoto, ki bi se v vsaki moderni državi imenovala »kulturni škandal«, ki je pa mogoč samo v državi, ki se sicer baha, da ima 2 km za fronto normalen pouk, med tem ko 100-200 km zadaj za fronto delujejo učitelji nimajo ne kruha, ne denarja in take šole, kakor bi jih ustvarili duševni invalidi in ne c. kr. šolske oblasti.

Neizprosen boj bojuje kranjsko učiteljsko društvo. Ali zmagati — ali pasti! Mogočni so naši nasprotniki, gorje nam, ako podležemo. Ni nam lahko živeti danes, nam, takomenovanim pionirjem kulture. Zakaj nam je usoda prisodila ta stan! Ko bi bil težaški hlapec, bi imel gotovo draginjsko doklado, tako smo pa edini stan v centralni Evropi brez vojnih doklad. Obupal bi nad usodo učiteljstva. Toda pomislimo, da nas tlačil sistem. Padel je še hujski absolutizem, upajmo, da zgine tudi na Kranjskem. Temna leži za nami preteklost, žalostna za nas je sedanjost, bodočnost, toliko opevana in prorokovana, pridi že enkrat in bodi naša!

Poročilo je bilo sprejeto z velikim odobravanjem. Ker se k poročilu ni nihče oglasil k besedi, je prišlo na vrsto blagajnikovo poročilo. Blagajnik tovariš Jakob Dimnik poroča, da ima društvo 5238 K 80 vin. premoženja. Tudi to poročilo je vzel občni zbor odobraval na znahe.

Nato je govoril tovariš L. Jelenc o predmetu: Omotni položaj kranjskega učiteljstva. Izvajal je:

Ne mislite, da vam bom v današnjem svojem poročilu povedal kaj novega. Ne! Pel bom staro, ne lepo pesem, ki je še ni konca, govoril o boju za staro našo pravdo, ki še ni dobojevan, to je boj za učiteljski kruh.

Treba je, da poznamo zgodovino tega boja, da imamo pregled o nem, ker se iz preteklosti in sedanjosti učimo in sklepamo za prihodnost.

Star je boj za zboljšanje našega gmotnega položaja, star kakor naš stan, ki ga je sedaj veljavni državni šolski zakon poklical k življenju. Ob koraku v življenje se je že pričel naš ekstenzijski boj.

Komur so natanko znana vsa določila našega državnega šolskega zakona, mu je nerazumljiv ta boj, ker najde v tem zakonu vendar § 55., ki jasno veleva, da morajo deželne legislativne oblasti določiti učitelju plačo, da lahko preživi sebe in svojo rodovino. In zakoni so vendar tu, da se izvršujejo. Tako bi sodil vsak normalno misleč človek. Toda § 55. državnega šolskega zakona se je urinil v zakon menda zato, da se ne izpolnjuje. Noben deželni zbor po vsej Avstriji se ni ravnal pri ureditvi učiteljskih plač po § 55. drž. šol. zak. Vsi so kršili določbe sankcionirane zakona, a nikogar ni bilo in ga ni, da bi kaznoval tiste, ki se ne drže zakona. Kdor ne izpolnjuje sankcioniranih zakonov, zapade kazni; tu pa greše deželni zbori vseh avstrijskih kronovin, nekateri bolj nekateri manj, nezakazovano že 50 let, a jih ne kliče nihče na odgovor. Sodili bi, da osrednja vlada, ta čuvarica zakonov, poseže vmes ter zagrozi in zakliče: do tu in ne dalje; dovolj je zakonolomstva! Odslej naj se pravično izvaja določilo § 55. Zaman! Tega trenutka še nismo doživeli in zato naš boj za obstanek. Hudo obtožujem zaradi kršitve § 55. drž. šol. zakona deželni zbor vojvodine Kranjske. Ko je šel na izvršitev tega paragrafa leta 1870, in prvikrat uredil učiteljske plače, je grešil in tako hudo zoper § 55., da bi ga bili morali takoj posaditi na zatožno klop. Sistimiziral je učiteljske plače po grdi prislovi: za življenje premaljo, za smrt preveč. Od leta 1870. naprej so večkrat menjavali naše plače, in če so jih večkrat regulirali, manj smo imeli: dali so tu par vinarjev, odvzeli pa jih tam, pa smo bili »glini«. 1000 K najvišja temeljna plača in po 80 K petletnice, to so bili zneski, od katerih naj živi učitelj in njegova rodovina. Časovnega avanzma ni bilo. Ker so uvedli krajevni plačilni sistem, je marsikateri učitelj začel svoje službovanje s plačo 800 K in ga z isto tudi dovršil po 40letnem

nam lahko pomoli pod nos kot zadnji dobrohoten opomin.

In ljudje božji! Naš narod je se zdrav je mlad in poln latentnih potencialnosti! In veruje v moč troedinega idejnega kraljestva! In ta vera mu krepi mišice in voljo, mu pomaga prenašati persekacije in zapostavljanja. V tej veri na absolutno mravnost se sklicuje na vest, pravico in poštenje vesoljnega človeštva!

Humburg in trikrat humberg — tovariši! Vsak materialistični abecedar vam pojasni to narodno duševno konjunkturo s fizikalnimi aparati in kemijskimi reagenti in — causa finita! Čemu razburjanje, čemu kulturne organizacije? Vse je le rezultat bioloških in fizioloških zakonov, posledovanit od pračavnice in ki so si v svoji zakonitni hudomušnosti izvolili ravno sedanjost, da pokazejo, kaj zna, o. — Iranstvo usode, moderni kizmet!

Ali bi se ga ne oprleli? Komodno bi pač bilo.

Je pa spet ta nesrečna »podedovana« trma, ki nam ne dovoli, da bi ga priznali. Al. Hreščak.

službovanju, ker ni mogel menjati kraja, ali ga ni hotel, ker se mu je priljubil. Če smo prošili za zvišanje, smo našli gluha ušesa, če smo zahtevali zvišanje petletnic z 80 na 100 K, so bile to že pretirane zahteve. Pri tem postopanju ne izvzamemo nobene stranke, ki so slučajno gospodarile z deželnimi sredstvi. Vse so bile enake: včasih niso mogle, največkrat niso hotele. Letos poteka 20. leto, da nam je bil deželni zbor ugodil vsaj v enem pogledu, uvedel je osebni plačilni sistem; sveda ga je zopet utesnil, kolikor je le mogel. V prvi plačilni razred so uvrstili 10 odstotkov vsega učiteljstva, v zadnji pa 45 odstotkov. Ostale so pa nedotaknjene tudi ogromne petletnice.

Odslej se je začela doba krpanja. Ko je bila še na krmilu narodno-napredna stranka v zvezi s poslanci neposestva, je dovolila 25odstotno doklado k temeljni plači, a samo družinskim očetom, izvzeti so bili samci in učiteljice. Ko je pa zavladala v deželnem dvorcu klerikalna stranka, je nastopila doba »po previdnosti«, doba gnusne korupcije. Deželni odbor si je pustil votirati velike vsote, s katerimi je tržil in kupoval Slomškovi zvezi člane, doplavljal doklade »po previdnosti«, katerih razvprti liberalni slovenski učitelji — pač pa nemški — še danes nimajo; z eno besedo, zavladalo je gospodarstvo, ki se ga S. L. S. po lastni izjavi sramuje noter do dna svoje duše.

Ker se je položaj kranjskega učiteljstva slabšal od dne do dne, ker je bilo pomanjkanje v učiteljskih rodovinah vedno neznosnejše, niso mirovale učiteljske organizacije, temveč storile vse, kar je bilo mogoče, da bi olajšale učiteljsko bedo in pripomogle učiteljstvu do lepših dni. Nепrestano so bile na delu. Zavzemale so se za izpremembo § 55. drž. šol. zak., posegovale za poddržavljenje ljudskega šolstva, posredovale potom posameznih državnozbornskih poslancev in državnozbornskih klubov pri centralni vladi, da odstopi deželni odbor vsote od malega finančnega načrta v svrhu regulacije učiteljskih plač; zahtevale plače, kakor jih imajo državni uradniki štirih najnižjih činovnih razredov. Koliko vlog, spomenic, brzojavk, koliko posvetovanj s centralnimi učiteljskimi organizacijami v Avstriji, koliko intervencij pri poslancih, klubih in ministrstvih je bilo, ve le tisti, ki je sam sodeloval. Posrečilo se nam je bilo, da so dobile dežele od osrednje vlade iz malega finančnega načrta prispevke, toda nekatere jih niso porabile v to, v kar so bili namenjeni, pograbile so jih in porabile v druge svrhe, in učiteljstvo je izšlo zopet praznih rok. Leta 1914. neposredno pred izbruhom vojne, je predložil naš deželni odbor deželnemu zboru načrt regulacijskega zakona, ki bi nas bil glede plačilnih postavk zadovoljil. A deželni odbor je hotel in namenoma delal na to, da naj ta načrt ne postane nikdar zakon, ker mu je dodal disciplinarna določila, ki so v očividnem nasprotju s temeljnimi zakoni in še bolj z mnogimi paragrafi šolskega zakona. Deželnemu odboru ni bilo za to, da bi pomagal učiteljstvu, temveč bolj za to, da je pobasal učiteljstvu namenjene prispevke v svoje blagajne in porabil za druge svrhe, učiteljstvo pa je pustil stradati dalje. Deželna vlada kranjska pa je vse to mirno gledala in dajala blagoslov nezastlanim krivicam, ki jih je delal deželni odbor učiteljstvu pod njenim okriljem. In tako je stopilo kranjsko učiteljstvo s plačo, ki mu je bila odločena leta 1898., v vojno dobo leta 1914. Sedaj se je začel kranjskega učiteljstva pravi križev pot vseh 14 postaj — bolj za vojne draginjske doklade. Draginja je rastla od dne do dne. V letih 1914. in 1915. smo živitarili — sami vemo najbolje, kako — z vinarji, ki niso zadoščali v blaženih časih miru. V letu 1916. in v prvi polovici leta 1917. nam je nakazal deželni odbor trikrat po 80 K in po 10 K, enkrat po 15 K za vsakega nedoletnega otroka. V drugi polovici leta 1917. nam je izplačeval mesečno nekoliko izdatnejše draginjske doklade. Ali kakor hitro je državna zbornica dovolila 70 milijonov K za enkratni nabavi prispevek za učiteljstvo, hitro se je hotel okoristiti s tem naš deželni odbor. Od 1.017.800 K, ki so bile določene za kranjsko učiteljstvo, je hotel spraviti polovico za draginjske doklade, ki jih je bil nakazal učiteljstvu v letu 1917., drugo polovico pa je hotel porabiti za draginjske doklade v letu 1918. Ker se je vlada zaradi jasne besedila tozadnega državnozbornskega sklepa uprla tej nameri, je pa deželni odbor kratkoma s 1. januarjem letos ustavil izplačevanje draginjske doklade, državnega prispevka za leto 1917. v znesku 1.017.800 K pa še do danes ni izplačal. Ogorčenje zaradi takega postopanja deželnega odbora je bilo v naših vrstah velikansko. Učiteljstvo bi bilo sledilo organizaciji, kar bi bila sklenila. Toda ničesar ni hotelo slišati o stavlji, še manj o pasivni rezistenci, ker se nam je smilila slovenska mladina, katere vzgoja in pouk itak silno trpita v vojnem času.

Tak je bil naš položaj v minulih treh mesecih, obupen in skrajno neznošen. Vihar ogorčenja nad brezsrčnim postopanjem deželnega odbora in brezbriznostjo deželnega šolskega sveta se je šele polegel, ko je dunajska zbornica poslancev dne 15. t. m. sklenila načrt zakona, ki urejuje učiteljske draginjske doklade. Po tem načrtu smo dosegli doklade, kakršne smo zahtevali. Posebno važna se mi zdi določba v § 7. tega načrta, ki se glasi: Ako se zviša draginjska doklada državnim uradnikom, stopi to zvišanje avtomatično in veljavo tudi za učiteljstvo. Upamo, da se zbornica poslancev in ministrstvo zednita takoj po velikinoči glede plačevanja 70 : 50 ali

50 : 50 in da se odpravijo ovire sankcije, da pride učiteljstvo čimprej do denarja.

Tako smo izvojevali ta boj; mislim, da so nam s tem zagotovljene draginjske doklade za čas vojne. Kaj pa po vojni? Ali prenehajo s koncem vojne tudi dovoljene draginjske doklade? Vojne bo enkrat vendar konec draginje pa ne po vojni. Ako prenehajo po vojni z izplačevanjem draginjskih doklad, pride učiteljstvo zopet v obupen položaj. Zato je treba, da je naša deželna organizacija pazno na straži. V dvojni meri se nam kaže naša bodočnost. Ako doseže troedini jugoslovanski narod v smislu majniške deklaracije svojo lastno neodvisno, svobodno jugoslovansko državo pod habsburškim žezlom, ne dvomim ne malo, da bo ta država pošteno in pravično uredila učiteljske razmere; ako se nam pa to ne posreči, pa smemo z gotovostjo pričakovati, kakor so razmere sedaj, da zasedejo sedeže v našem deželnem dvorcu poštene in pravični novi možje, ki bodo znali ceniti delo slovenkega učiteljstva za kulturni napredek slovenskega naroda in ne bodo pustili, da bi se moralo to učiteljstvo tudi v prihodnje boriti za vsakdanji kruh.

Kdor je površno opazoval v zadnjem času naše gibanje in delovanje, bi sodil, da smo žrtvovali vse sile krušnemu boju. Toda temu ni tako. Res je, da smo porabili v to mnogo svoje energije, toda nikdar nismo pozabili svoje vzvišene naloge, nikdar nismo zanemarjali vzgoje in pouka izročene nam mladine. Pripravljali smo se za negotovo bodočnost, da nas ne zaloti nepripravljenost. Vse šolstvo, ne samo ljudsko šolstvo, se bo moralo prilagoditi in urediti razmeram časa. Če bodo zahtevali po vojni od nas naše nazore, naše mnenje o preustrojitvi šolstva, jim bomo podali popolnoma izdelan načrt za preustrojitev šolstva za zahtevah novega časa, novih razmer. Na tem načrtu marljivo deluje in to svrhu izvoljen odsek. To se mi je vredno zdelo pripomniti, da nas ne bo kdo sodil napačno.

Ob sklepu mojega poročila nasvetujem v sprejem nastopno resolucijo:

»Odboru Deželnega Slovenskega učiteljskega društva v Ljubliani« se naroča, da pazljivo zasleduje razvoj razmeritvitočih se učiteljskega stanu, in da ob vsaki dani priliki ukrene vse in ne pusti ničesar iz vida, kar ima biti v blaginjo, korist in dobrobit učiteljskega stanu.

Slovensko učiteljstvo je našlo pri svojih prizadevanjih, stremljenjih in bojih vsikdar mogočno podporo in veliko pomoč pri jugoslovanskem državnozbornem klubu. Ob vsaki priliki nam je šel na roko z besedo in dejanjem, ter pokazal s tem, da mu je na srcu blaginja učiteljskega stanu in krepek razvoj narodnega šolstva in po njem kulturni napredek jugoslovanskega naroda.

Zato predlagam:

Občni zbor Deželnega Slov. učiteljskega društva, ki se je vršil dne 28. marca t. l. v Ljubliani, izreka jugoslovanskemu klubu za blagodejno naklonenost napram kranjskemu učiteljstvu in za njegovo pomoč v težkih bojih za obstanek, svojo iskreno zahvalo.

O tem sklepu naj se obvesti jugoslovanski klub pisnimim potom.

Predlog in nasvetovano resolucijo je občni zbor soglasno sprejel.

Nato se je vršila volitev odbora. Izvolijo se: predsednik Juraj Režek, podpredsednik L. Jelenc, tajnik Josip Ambrožič, blagajnik Jakob Dimnik, odborniki: Jakob Furlan, Ivan Petrič, Franc Črnogaj, Janko Žirovnik, Ivan Schmeidek. Za pregledovalce računov se izvolijo: Alojzij Kecelj, Anton Likozar, Vendelin Sadar. Na predlog tov. Schmeideka se sklene: Vsako okrajno učiteljsko društvo plača od vsakega člana po 1 K članarine v blagajno Dež. Slov. učit. društva. V debato so posegli Dimnik, Luznar, Črnogaj in Gangl. Društvo ima vedno večje stroške; vse je dražje: papir, poština, treba bo plačevati potniško odbojnikom itd. Vsakemu okr. učit. društvu ostane še vedno v blagajni 7 K od vsakega organiziranega člana.

Na predlog tov. Sege se sklene poslati deželni vladi peticijo, da se vzame učiteljstvo v aprovacijo, ki se ravno snuje. Nato se je vršil razgovor o jako važni točki: **Podržavljenje in stalno nameščenje c. kr. okr. šolskih nadzornikov.** Učiteljstvo je načelno proti podržavljenju in stalnemu imenovanju c. kr. okr. šolskih nadzornikov. Društvo je to stališče označilo že na prejšnjih občnih zborih in se tega tudi drži. Naše stališče je opravičeno tudi z ozirom na bodočo jugoslovansko državo, ki bo demokratska. V taki državi si naj učiteljstvo samo voli okr. šolske nadzornike. Ker poteče 6-letna funkcijska doba okrajnih šolskih nadzornikov, moramo stati na straži, da se ne vtihotapijo v deželno kranjsko nadzorniki, ki nimajo vlohobne izobrazbe, srec in nič poštenosti, ampak bi bili zopet priganjači c. kr. šolskih oblasti in eksekutarji političkih strank. Taki možje, in še podržavljeni, bi bili prava šiba božja in kazen za učiteljstvo in nedolžno šolsko mladino.

V upravni odbor zaveze se izvolita tov. J. Dimnik in K. Humek.

Slednjič se je oglasil k besedi zastopnik jugoslovanskega kluba državni poslanec dr. Ravnihar. V svojem stvarnem in zanimivem govoru je razpravljal o državnih draginjskih dokladah za učiteljstvo v L. 1918. jugoslovanskem klubu in deželnem šolskem svetu za Kranjsko.

Pojasni potek pogajanj z vlado, razmerje avtonomistov napram predlogi, razmerje učit. nastopitv deželam in državi. Avstrijsko učiteljstvo

ima dva gospodarja, ki skrbita zanj tako slabo da umira.

Jugoslovanski klub stoji kot en mož za učiteljstvo, spremlja z zanimanjem njegov boj za kruh in je radevolje na razpolago učiteljstvu. Ki dobimo svobodno jugoslovansko državo, bo dovolj dela po vseh kotih naše domovine. Jugoslovanski klub vidi v učiteljstvu oni stan, ki bo prvi pomagal organizirati novo državo. Ker je slovensko učiteljstvo tako dobro organizirano, bi zadostovalo samo kratek brzojav jugosl. kluba in učiteljstvo jugoslavije se loti novega dela.

V dežel. šol. svetu se razmere niso še pravičeno uredile. Dr. Lampe ima še vedno kompaktno večino sedmih članov. Če vzdigne on svoj mali kazalec, store to avtomatično za njim vsi drugi, njegovi somišljeniki.

Zborovalci so na mnogih mestih viharno odobraval zanimiva izvajanja gosp. poslancev, in tovariš predsednik se mu s toplimi besedami zahvali za njegov govor.

Ob sklepu zborovanja je izrazil občni zbor brzojavno sožalje hrvatskemu pedagoško-književnemu zboru i Savezu hrv. učiteljskih društev ob smrti vrlo zaslužnega pedagoškega pisatelja in glavnega urednika »Napretka« Stjepana Basarička, profesorja v p. na učiteljski šoli v Zagrebu. Večna mu »Slava«! S tem je predsednik zaključil lepo uspeli občni zbor.

Oprostilni odloki za učitelje vojske.

Ker je izšlo več odlokov oziroma odredb, tičečih se oprostitev učiteljstva od vojaške službe, in so posebno zadnji odloki splošni, jih glavne od njih navajamo, da se tovariši, ki se jih tičejo, lahko nanje sklicujejo in jih uporabljajo ter navajajo pri akcijah za svojo oprostitev.

Splošna oprostitev za vojno službo na fronti nesposobnih (»C«-označba) učiteljev.

V vojaški službi v ozadju se nahajajoči in za frontno službo nesposobni učitelji državnih, deželnih in občinskih šol, ki pripadajo moštvu, se morajo nanovo pregledati, da se ugotovi stopnja sposobnosti. Tisti, ki so spoznani trajno za frontno službo nesposobni in le za pomožno službo sposobni (»C«), se za dobo od 31. decembra leta 1917 do 15. julija 1918 provizorično oproste, če morejo dokazati z dokumenti, na so izprašani (državno) za učiteljsko službo in da imajo imenovalni dekret. — Učitelji, ki so klasificirani za stražno službo, so od tega provizoričnega oproščena izvzeti in morejo biti oproščeni od nadaljnega vojaškega (črnovojniškega) službovanja le na podlagi predlogov od kompetentnih oblasti. — V to provizorično oprostilno odredbo niso všteti za pomožno službo kvalifikovani obvezanci prezenčne službe. Nadaljno oproščanje v smislu tega odloka provizorično oproščanih učiteljev se zgodi potom splošnega oprostilnega postopanja. Taki provizorično oproščeni, ki o njih do srede junija leta 1918 ne pride definitivna oprostilna odločitev, morajo biti k nadaljevanju vojaške službe zopet pozvani na dan 16. julija 1918. — M. A. 130.057. (Ldw.-Erl. des M. t. L. V. E. G.) L. Nr. 500.194 vom 29. November 1917.

Splošna oprostitev za vojno službo na fronti nesposobnih (»B«) učiteljev: Odredba domobr. min. z dnem 29. nov. 1917, E. G. L. št. 500.194, tičeča se splošne oprostite za fronto nesposobnih in le za pom. službo sposobno klasificiranih učiteljev (izdana z odredbo naučnega ministrstva z dnem 4. dec. 1917, št. 5065), je bila po posredovanju naučnega ministrstva, od domobranskega ministrstva z odlokom od 1. febr. 1918, E. G. K. št. 600.157, v toliko razširjena, da se vsi za frontno službo nesposobni učitelji, ki pripadajo moštvu, torej tudi oni, ki so klasificirani »za pomožno službo« s pristavkom »za stražno službo sposobni« (»B«-označba), izvzemši letnikov 1889 do 1894 — od 28. febr. 1918 do 15. julija 1918 provizorično oprostiti vojaške službe. V to oprostitev se izjemoma všteje tudi »prostovoljce za dobo vojne«.

Ta odredba se tiče samo učiteljev državnih, deželnih in komunalnih šol, ki z dokumenti lahko dokažejo, da so drž. izprašani za učiteljsko službo in imajo dekret, s katerim so nastavljeni.

Iz te provizorične oprostite so izvzeti oni, ki so klasificirani za pomožno službo, a so podržavljeni še dolžnostim prezenčne službe ter tudi oni učitelji, ki se nahajajo v rezervnih oficirskih šolah ali tečajih za izobrazbo računskih podčastnikov in vojaških uradnikov.

Glede vseh učnih moči, ki pridejo po tej prov. splošni oprostitvi do 15. jul. 1918 v poštev in so na podlagi te odredbe bili oproščeni, je vložiti pravočasno prošnjo za nadaljno oprostitev (to je 3 mesce pred tem terminom), če je ista potrebna; prošnje je vlagati v predpisani obliki in po predpisani poti na naučno ministrstvo.

Oni prov. oproščeni učitelji, glede katerih ni rešitve za definitivno oprostitev do srede junija 1918, so od vojaške evid. oblasti, ki ji pripadajo, z dnem 16. jul. 1918 vpoklicati za nadaljevanje vojaške službe.

Oprostitev za frontno službo nesposobnih učiteljev, ki službujejo pri armadi na bojnem polju. (Vštevši praporščake in kadetne-aspirante.) Po odloku naučnega ministrstva z dnem 28. febr. leta 1918, št. 548, je domobranksko ministrstvo izdalo dopolnilno naredbo k svojim odlokom z dne 29.